

Heb jij jouw kinderen in beeld?

In vijf stappen ieder Kind op een Rij, en pedagogisch kunnen differentiëren

Ronald Heidanus

Als leraar wil je graag ieder kind als *full partner* zien. Je wilt kinderen emanciperen om hen te leren zelf verantwoordelijkheid te nemen voor en gemotiveerd te zijn voor hun eigen leerproces. Als pedagoog en didacticus weet je dat kinderen in een ander/nieuw perspectief brengen de kern is van het complexe vak van leraar. Om af te kunnen stemmen op wat een kind werkelijk nodig heeft is het essentieel om zo dicht mogelijk bij de grenzen van de mogelijkheden van kinderen te komen, dat wat Vygotsky de 'zone van de naaste ontwikkeling noemt'. Dit zodat het kind jou als leraar alle informatie geeft die jij nodig hebt om pedagogisch en didactisch af te kunnen stemmen! Te differentiëren. Met andere woorden, het kind moet ten volle zichzelf kunnen zijn om jou alle informatie te geven. Een waardevolle werkvorm om kinderen écht te leren kennen, maar ook om als leraar pedagogisch te kunnen differentiëren is Kind op een Rij.

Via je Pedagogisch Statement naar differentiëren!

Met jouw pedagogisch statement (Heidanus, 2021) als startpunt van jouw pedagogisch fundament is het zicht krijgen op wie het kind individueel is een eerste verantwoordelijkheid van jou als leraar. Sterker, hoe beter jij een kind op een constructieve wijze leert kennen en er een beeld van vormt, hoe beter jij het kind kan begeleiden in het maken de juiste keuzes, en hoe beter jij kan afstemmen en pedagogisch kan differentiëren. Want hoe competent er een kind zich voelt, des te gemotiveerder het is. En hoe meer betrokkenheid het kind ervaart ten opzichte van wat er geleerd wordt, hoe meer motivatie en concentratie het

kind voelt. Des te meer de wil om zichzelf te ontwikkelen wordt bemoedigd, het normalisatieproces zoals Maria Montessori dit ooit sterk beschreven heeft.

En die kans wil je toch ieder kind geven, om in een staat van concentratie, *flow* of betrokkenheid tot ontwikkeling te komen!?

Jouw cirkel van invloed!

Als leraar schak je regelmatig op verschillende schakborden, er zijn met andere woorden veel invloeden die dagelijks op je afkomen en waar jij iets bij voelt of ervaart. Je voelt je betrokken en je kunt aan de andere kant van het spectrum stress ervaren. Jij hebt als leraar echter slechts invloed op je eigen gedrag, niet

meer en niet minder (want dit bewustzijn is al werk zat)... Dit wordt door wijlen Steven Covey je *cirkel van invloed* genoemd. Want je weet het, en toch gebeurt het: Elke keer dat je stress of onmacht ervaart in een bepaald moment, hoop je dat dit nu in dit moment niet gebeurt. Sterker, stress en onmacht zorgen voor een denk dip waardoor je even niet meer zo intelligent of creatief bent om adequaat of tactvol te reageren.

Je weet als leraar dat je bijvoorbeeld geen invloed hebt op thuis-situaties, toch kun je er wat van vinden. Je kunt zelfs een oordeel hebben, maar thuis-situaties liggen in de cirkel van betrokkenheid (je maakt je zorgen), en dus is het de vraag wat je wél kan doen: ouders uitnodigen, op huisbezoek gaan of

zelfs langs het voetbalveld te gaan staan om je zorg of oordeel te onderzoeken en bespreekbaar te maken. Het doel om bewust te zijn van jouw cirkel van invloed, en dus ook de cirkel van betrokkenheid (waar je geen invloed op hebt of mogelijk zelfs niet over beschikt) is dat jij jezelf probeert aan te leren alleen maar bezig te zijn met datgene waar je wel invloed op hebt: Je eigen houding en gedrag!

Wat het oplevert is naast een proactieve houding, dat jij jezelf minder druk maakt over momenten waar je geen invloed op hebt, bijvoorbeeld het gedrag van kind. Het levert minder zorgen en minder stress op. En wat het ook nog oplevert is een onderzoekende houding. Met andere woorden, je bent in staat om elke gebeurtenis die je (nu nog) overkomt, of waar jij je (nog) om bekommert, gaat onderzoeken: Je leert hypothesen te stellen en deze vanuit een proactieve houding en met jouw kwaliteiten te onderzoeken. Dit zodat je in aankomende momenten meer congruent en tactvol weet te handelen en communiceren.

Je zou zelfs kunnen stellen dat wanneer jij jezelf continu zorgen blijft maken of oordelen blijft hebben over alles wat in je cirkel van betrokkenheid ligt, je gaat merken dat je geleefd wordt (de waan van de dag) en dat alles je overkomt (de dramadriehoek). Het resultaat? Steeds meer stress, frustratie, boosheid of verdriet. Dat maakt dat je jezelf dient te emanciperen, evenals je dit van ieder kind verwacht. Want je hebt

namelijk wél op het emancipatieproces van jezelf, waarmee je een voorbeeld bent voor de kinderen om hen te laten zien en ervaren wat er nodig is om sterk in de wereld staan. Want dat is het belangrijkste resultaat van ons werk: Kinderen hun volwassenheid leren vast te houden, en als een ethisch en moreel persoon de wereld in te laten stappen (vanuit uiteraard hoge verwachtingen).

Hoe krijg je zicht op wat de kinderen nodig hebben?

Om een beeld van ieder kind te kunnen vormen, en dus zicht te krijgen op waar het kind nog geëmancipeerd kan worden, is er de werkvorm *Kind op een Rij*. Dit is een waardevolle manier om binnen je taak als leraar en vanuit je rol als pedagoog van ieder kind de eerste indruk om te zetten in ondersteuningsbehoeften. Tijdens deze werkvorm vertrek je vanuit jouw beeld dat jij als pedagoog van het kind hebt. Door ieder kind in beeld te brengen ga je erachter komen of je ieder kind (goed genoeg) kent en waar het jou (nog) nodig heeft. De oefening maakt het mogelijk hypothesen te vormen en het proces te documenteren, en qua organisatie: Zonder dat het jou veel tijd kost.

Om het verhaal van het kind nog beter in beeld te krijgen, zou het contact met ouders jou kunnen verrijken. Ook om samen met ouders verwachtingen rondom gedrag, werkhouding en welbevinden te delen en in kaart te brengen, maakt het mogelijk om dit samen op te pakken. Het kind is namelijk loyaal aan diens

ouders, waardoor zij onontbeerlijk zijn. Sterker, ouders zou je verantwoordelijk kunnen stellen voor het gedrag van hun eigen kind. Zij zijn het die hun kind leren om vanuit een eigen cirkel van invloed zich te gedragen. Dus alleen samen kun je het verschil maken.

Stap 1, aan de slag!

Zorg dat je een A4-papier in landscaaperichting voor je hebt liggen. Zet een timer op twee minuten, laat de timer starten met aftellen en schrijf álle namen van de kinderen onder elkaar. Doe je deze oefening met het team, dan doe dit in stilte. Dit omdat het belangrijk is dat de kinderen niet alleen als naam voorbijkomen, maar dat je het gehele kind even in je gedachten brengt.

Na twee minuten denk even na over de volgende (reflectie-) vragen: Hoe heb je de groep kinderen opgeschreven? Ben je de tafelgroepen afgegaan, de namenlijst of heb je het willekeurig in gevuld? Met welke kinderen ben je begonnen, wie staat/staan er bovenaan en met welke kinderen ben je geëindigd, wie staat/staan onderaan? En wat zegt dit jou, wat maakt dat kinderen deze plek hebben? Maar ook: Welke kinderen ben je mogelijk vergeten, en wat zegt jou dit? Weet dat de vragen confronterend kunnen zijn, dus neem de opgedane reflecties ten goede mee: Wat staat je te doen?

Stap 2, een kwaliteit

Wanneer een kind begin van het schooljaar de drempel van jouw

lokaal overstap, jij het kind een hand geeft, de eerste vraag stelt en het kind in de ogen kijkt, kan het zomaar zijn dat je het potentieel van het kind direct ziet. Soms heb je een paar dagen extra nodig om te weten in welk domein je het kind over 25 jaar zou zien: techniek, talen, economie, zorg, ... Een kind wordt vaak nog niet tegengehouden door de een druk van buitenaf, zoals oordelen, schaamte of de angst voor de reactie van een ander.

Voordat we de volgende stap zetten, zet je eerst een verticale streep direct achter de namen van de kinderen. En zet opnieuw de timer op twee minuten. Wanneer je op start drukt, en de timer laat aftellen, schrijf achter iedere naam en in het licht van het potentieel van het kind in één woord een kwaliteit op. Wat zie jij waarin het kind goed is?

Mocht je het (even) niet weten, ga snel door naar het volgende kind. Na twee minuten denk even na over de volgende (reflectie-) vragen: Bij welke kinderen heb je (nog) geen kwaliteit geschreven? Dat je niets hebt opgeschreven is een signaal. Want het zijn (vaak) deze kinderen die jouw aandacht gegund is. Bij het niet invullen van een kwaliteit maakt dit zichtbaar dat je het kind (en/of het verhaal) nog niet of niet goed genoeg kent. Het is een wetenschap of signaal, geen oordeel.

Maar wat als je worstelt met een kind?

Soms komt het dat je met een kind in worsteling bent, en daar-

door moeilijk een kwaliteit kan benoemen. Schrijf dan eens (met potlood), zonder lang nadenken achter het kind welk woord er het eerst in je opkomt!? Als reflectievraag zou je jezelf kunnen afvragen: Wat valt je op?

In beide gevallen, het niet invullen omdat je het kind nog niet goed genoeg kent of omdat je met een kind worstelt, vraagt het om een investering vanuit jou als leraar. Het vraagt om het kind te gaan leren kennen, wat vaker het kind te observeren, het kind in ervaringen te brengen waarin iets juist wel of niet lukt (ervaringen aan laten gaan), of misschien wel op huisbezoek te gaan.

Vervolg vragen na het invullen, kunnen zijn: In hoeverre laat dit kind al dagelijks diens kwaliteit zien? In hoeverre zet dit kind al dagelijks diens kwaliteit in? Lukt het jou om kinderen op hun kwaliteiten te bemoedigen? En zo ja, hoe communiceer je deze? En mocht je in tafelgroepen werken: Als je de kwaliteiten van de kinderen in de tafelgroepen beschouwd, zijn de kwaliteiten dan evenredig verdeeld zodat het de kinderen lukt om van elkaar gebruik kunnen maken?

Stap 3, een belemmering

Voordat we de derde stap zetten, zet je opnieuw een verticale streep. Nu zet je 'm direct achter de kwaliteiten van de kinderen. De timer wordt vanaf deze stap niet meer gezet. Dit heeft te maken met dat de vraag als lastig ervaren kan worden en dat het dus denkruimte vraagt, maar ook

vraagt deze stap om *perspectief te nemen* (vrij naar Ferre Laevers): Jezelf op een meest levendige manier jezelf een voorstelling te maken van hoe het kind diens werkelijkheid construeert.

Schrijf in de derde kolom, in één woord, door wie of door wat het kind belemmerd wordt? Maar let op: Het gaat in deze kolom niet (!) om de in het handlingsplan bekende belemmerende factor, zoals regelmatig in een breed psychologisch onderzoek te lezen is. Het gaat hier om waarin jij als pedagoog ziet en/of aanvoelt door wie of door wat het kind (in diens omgeving) belemmerd wordt.

Van medisch model, naar een sociaal of burgerschap-model

Concreet: Het kind wordt niet belemmerd door zijn *autisme*, maar mogelijk door communicatie (begrip, of taal letterlijk nemen), door waarnemingen (hoe het kind informatie verwerkt, indrukken vanuit de omgeving opdoet of sensorische waarnemingen interpreteert) of door starheid (zin doordrukken, moeilijk te flexibiliseren). Wil je kinderen vanuit pedagogisch handelen begrijpen en je onderwijs vanuit de pedagogiek inhoudelijk vormgeven, dan zul je het medische model achter je moeten laten en gaan denken en handelen vanuit een sociaal of burgerschapsmodel.

Nadat de kolom met belemmeringen is ingevuld, denk dan eens na over de volgende (reflectie-)

vragen: Wat doet de bewustwording van deze belemmeringen met jou? Op welke van deze belemmeringen heb jij als pedagoog invloed? Welke belemmeringen liggen in jouw cirkel van betrokkenheid, en heb jij zicht op wie waar verantwoordelijk voor is? Welke acties ga jij ondernemen op de belemmeringen binnen jouw cirkel van invloed, en op de belemmeringen die in jouw cirkel van betrokkenheid liggen?

Soms is het nodig om vanuit het verhaal van het kind en de belemmeringen kennend, een ander verantwoordelijk te stellen. Met andere woorden, jij als leraar dient jezelf te concentreren op de groep kinderen en het onderwijs voor alle kinderen. Waar de scheidslijn tussen pedagogiek overgaat in de nood aan therapie, zul je binnen school moeten schakelen met de intern begeleider of schoolmaatschappelijk werker. Jouw uitgangspunt blijft: Is ieder kind veilig, komt ieder kind tot leren en leren alle kinderen?

Stap 4, wat is er nodig?

Een laatste streep wordt gezet achter de woorden die een belemmering verwoorden. Er ontstaat een vierde kolom, waar opnieuw zonder de timer te zetten één woord wordt genoteerd.

Je hebt nu de kwaliteiten en de belemmeringen opgeschreven, of althans zoals jij deze als pedagoog ziet. Vanuit deze wetenschap blijft er nog één vraag over: Wat het kind volgens jou nodig, oftewel waar is het kind naar op zoek?

Met het invullen van deze kolom, heb je ieder Kind op een Rij staan en kun je bijna gaan KoeRsen.

Maar voordat je dit gaat doen is het nog even belangrijk om na te denken over: Wat doet het met je, nu je zicht hebt op de noden van ieder kind? Wat kun je voor wat betreft de noden direct oppakken en inbedden in jouw *coaching* naar het kind toe?

De leraar als coach?

Voor de criticasters als het gaat over de inhoud van het wat beladen woord *coach*: Onderwijs is natuurlijk geen topsport! Complexer zelfs, weet jij als onderwijsprofessional maar al te goed. En natuurlijk, een leraar is geen coach. Maar er zijn weldegelijk parallellen. Een leraar en een coach hebben namelijk hetzelfde doel voor ogen: Ondersteunen in het bereiken van (leer)doelen.

Maar er zijn ook belangrijke verschillen: Zo probeert een leraar doelen te bereiken met doelen die door anderen zijn bepaald. Denk maar eens aan de kern-doelen, de referentieniveaus, en de methodedoelen. En je bent verantwoordelijk om deze doelen in eerste instantie groepsgewijs aan te bieden, in een groep die naast samen leren ook nog eens samen moet leren leven. Met andere woorden, als leraar begeef jij je binnen een normatief kader waar je als coach een neutrale getuige bent. Als coach stel jij je ten dienste van de ander, zonder eigen agenda, je bent beschikbaar voor de *coachee*. Dat ten dienste stellen doe je als leraar ook, maar je hebt vaak een agenda en dus

een essentieel verschil. Waar de coach en de leraar elkaar in hun taak opnieuw raken, is waar beiden ondersteunen in het scherp krijgen en bereiken van doelen. Jij bent als leraar dus nooit volledig coach, en jij als coach nooit volledig leraar.

Stap 5, de driehoek rond

Door steeds één woord te hebben opgeschreven heb je een eerste aanknopingspunt om je handelen naar het kind toe af te stemmen. Je weet wat je te doen staat: coachen en inzetten van de kwaliteiten van het kind, de belemmering als hypothese onderzoeken en wat jij denkt dat het kind nodig heeft of naar op zoek is, toevoegen binnen jouw tactvol handelen en pedagogisch differentiëren.

Kind op een Rij maakt deze driehoek rond. Je kunt namelijk de kinderen die het al aankunnen, waar de kwaliteiten sterk merkbaar zijn en waar de belemmering minimaal aanwezig is, meer verantwoordelijkheden geven. Kinderen die merkbaar belemmerd worden, hebben vaak ruimte en/of relatie nodig. We zeggen wel eens: 'Dit kind zoekt aandacht.' En daarmee heb je dus de oplossing in handen. Door nabij en beschikbaar te zijn, werk je met een kind aan diens verantwoordelijkheid om kwaliteiten te leren inzetten. En soms vraagt dat van jou als leraar een inspanning: een voorbeeldfunctie, of zelfs het voorleven van bepaalde kwaliteiten. De noodzaak voor onhandig gedrag verdwijnt als sneeuw voor zon!

Weet dat *Kind op een Rij* slechts een mogelijkheid is om ieder kind te zien in wie het is. En weet dat waar 'kind' geschreven staat, kan ook 'jongere' gelezen worden, maar ook 'leraar' kan als 'docent' of andere onderwijsprofessional gelezen worden. Zo kan 'Team op een Rij' het leidinggevend team inzicht geven in wat hen te doen staat in het coachen, ondersteunen of begeleiden van professionals. Dus: Heb jij ieder kind, iedere jongere of ieder teamlid in beeld? Is dit voor hen zichtbaar, merkbaar en wat levert het hen op?

ER BLIJFT DUS ÉÉN BELANGRIJKE VRAAG OVER OM STEEDS TE STELLEN:

Ken jij het verhaal van de ander?

Mocht je na het lezen van dit artikel nog vragen en/of opmerkingen hebben (*of wanneer ik die ene spelfout weer gemist heb*), voel je vrij om [contact](#) met mij op te nemen.

Wil je dit artikel gebruiken in een eigen schrijven, graag dan met bronvermelding (Heidanus, R.P.G. (2024), Heb jij jouw kinderen in beeld? In vijf stappen ieder Kind op een Rij, en pedagogisch kunnen differentiëren. Via: ronaldheidanus.nl).

Wil je het artikel publiceren, neem dan ook [contact](#) met mij op.